

Izvirni znanstveni članek/Article (1.01)

Bogoslovni vestnik/Theological Quarterly 83 (2023) 1, 63—86

Besedilo prejeto/Received:10/2022; sprejeto/Accepted:05/2023

UDK/UDC: 929.52Slomšek:272

DOI: 10.34291/BV2023/01/Golec

© 2023 Golec, CC BY 4.0

Boris Golec

Slomškov rod in njegova povezanost s Cerkvijo: ob 160. obletnici smrti blaženega

Antona Martina Slomška

Connections of the Family of the Blessed Bishop Anton Martin Slomšek to the Church: On the 160th Anniversary of the Death of Blessed Anton Martin Slomšek

Povzetek: Prispevek obravnava vezi ter odnose prednikov in sorodnikov blaženega škofa Antona Martina Slomška (1800–1862) s Cerkvijo in duhovniki. Šlo je za zelo raznolik nabor relacij. Slomškov rodni dom na Slomu v župniji Ponikva je bil stoletja podložen cerkvenemu zemljiškemu gospodstvu Gornji Grad. Bodoči škof je odraščal kot podložnik ljubljanskega škofa, njegov dom pa je imel dobrih sto let pred Slomškovim rojstvom v lasti duhovnik. Praded Štefan Slomšek je nedaleč od Sloma zgradil podružnično cerkev sv. Ožbolta in imel dva sinova duhovnika, Blaža in Primoža Leopolda Slomška. Ded Gašper se je poročil z nevesto z zvenečim priimkom Apat (v pomenu ‚opat‘), dedov brat Matevž pa z nečakinjo znanega župnika in matematika Mateja Vrečerja. Dedova družina, ki je živela v Šaleški dolini, je bila tesno povezana z lokalnimi duhovniki. Škofov oče Marko je imel po materini strani bratranca duhovnika Jurija Apata iz Velenja. Kot četrti iz Slomškovega rodu je postal duhovnik Janez Slomšek iz Družmirja pri Šoštanju – eden od Gašperjevih pravnukov, ki mu je mašniško posvečenje podelil sam škof Slomšek.

Ključne besede: Anton Martin Slomšek, Cerkev, duhovniki, Slom, Ponikva, Gornji Grad, Šaleška dolina

Abstract: The paper discusses the ties and relations of the ancestors and relatives of Blessed Bishop Anton Martin Slomšek (1800–1862) to the Church and clergy. The relationships and connections were diverse. Slomšek's home at Slom in the parish of Ponikva was for centuries subjugated to the ecclesiastical seignury of Gornji Grad. The future bishop grew up as a subject of the Bishop of Ljubljana, and his home had been in the hands of a priest more than a hundred years before Anton Martin was born. His great-grandfather Štefan Slomšek built the filial church of St. Oswald not far from Slom and had two sons who became

priests – Blaž and Primož Leopold Slomšek. Anton Martin's grandfather Gašper married a woman with a meaningful surname Apat, meaning abbot, and Gašper's brother Matevž married the niece of the famous parish priest and mathematician Matej Vrečer. The grandfather's family, which lived in the Šalek Valley, was closely connected with the local clergy. The maternal cousin of the bishop's father Marko was the priest Jurij Apat from Velenje. The fourth member of the Slomšek family to receive holy orders was one of Gašper's great-grandsons, Janez Slomšek from Družmirje near Šoštanj, who was ordained priest by Bishop Slomšek himself.

Key words: Anton Martin Slomšek, Church, priests, Slom, Ponikva, Gornji Grad, Šaleška valley

Ko ne bi imel takšnega naslova za neprimerne za revijo, v kateri objavljam pričujoči prispevek, bi bil sedanji naslov samo podnaslov, glavni naslov pa bi se najbrž glasil: »Hudič in opat«. Naj pojasnim, zakaj. Duhovnik, ki je kmečko posest na Slomu pri Ponikvi prodal predniku škofa Antona Martina Slomška (1800–1862),¹ je sklenil kupoprodajno pogodbo s Hudičem. Tako se je namreč z domačim imenom oziroma drugim priimkom imenoval kupec – nihče drug kakor škofov prapraded Matija Novak, ki je Slomšek postal šele s preselitvijo na Slom in dobrih sto let pozneje dal priimek svojemu znamenitemu potomcu (o tem natančno: Golec 2022b). Od kod rodbinsko ime Hudič? Nekoga od Matijevih prednikov so sodobniki pač označili kot hudiča, k čemur so lahko prispevali zelo različni vzroki. Nekega drugega škofovega prednika, prav tako po očetovi strani, vendar po babici, pa so v Šaleški dolini več kot dve stoletji pred Slomškovim rojstvom iz tega ali onega razloga poimenovali Apat (Goričar 1938, 21; 25), torej opat, najverjetneje iz šaljivih nagibov – in ta priimek se je obdržal še v škofov čas. Škof Slomšek je imel torej tako gene ,hudiča' kakor ,opata' in je za obe poimenovanji svojih prednikov utegnil tudi vedeti, a ju vsaj v svojih ohranjenih zapisih ni nikoli omenil.

Najdaljša vez Slomškovega rodu s Cerkvijo je bila njegova povezanost z Gornjim Gradom. Zaselek Slom z dvema celima hubama (kmetijama), ki se v virih prvič pojavi leta 1400 (Blaznik 1988, 298), je bil vse do zemljiške odveze podložen Cerkvi, in sicer največ časa zemljiškemu gospostvu Gornji Grad. Tega je imel dobrih tristo let v lasti tamkajšnji benediktinski samostan, po njegovi ukinitvi pa je od leta 1473 ostal s kratko prekinitvijo v rokah novoustanovljene ljubljanske škofije (Pirchegger 1962, 194–198). Slom je v 17. stoletju postal tudi sedež najvzhodnejšega gornjegrajskega urada, sprva imenovanega po Lembergu, nato po Celju in slednjič po Slomu (Golec 2022b, 78–79), po katerem je škofov rod konec 17. stoletja dobil priimek Slomšek. Bodoči lavantinski knezoškof Anton Martin Slomšek se je sto let pozneje rodil kot podložnik gospostva Vrbovec, ki mu je Slom pripadel malo prej – ko se je Vrbovec z Rudenekom in uradom Slom administrativno ločil od gornjegrajskega gospostva. Obe gospostvi, Vrbovec in Gornji grad, sta tedaj (od leta 1786) spadali pod verski sklad. Ko je bilo Slomšku sedem let, sta za kratek čas spet

¹ V *Bogoslovnem vestniku* je zadnji prispevek o škofu Slomšku izšel leta 2020 (Rezar 2020).

prišli v roke ljubljanskega škofa (1807–1809), bili naslednjih pet let drugič last verškega sklada (1809–1814) in nato ponovno škofijski, pri čemer sta ostajali vseskozi organsko povezani (Pirchegger 1962, 196).²

Za izhodišče obravnave si pogledjmo, kaj je o preteklosti Sloma in svojega rodu izpričal Slomšek sam v počitniškem potopisu leta 1837, ko se je med drugim ustavil tudi v domači župniji in na rodnem domu. V prevodu se njegove besede glasi-jo takole: »Slom, pred 150 leti srenjo petih posestnikov, med katerimi naj bi bil glavni posestnik neki duhovnik, je povezal in združil v eno kmetijo sosednji premožni kmet Štefan Novak. Z več hubnimi posestvi pripada nekdanjemu gospostvu Rudenek, zdaj Gornji Grad, je lasten urad, podložen ljubljanskemu škofu. Štefan Novak, po domače Slomšek, je imel več sinov, med njimi dva duhovnika. Dejansko rodbinsko ime je zastaralo in rodbini je od leta 1700 postalo lastno domače ime Slomšek.« (NŠAM 3005, VIII - Potopisi, 1837, pag. 48)³ Na poti od Ponikve do Sloma se je tedaj 37-letni Slomšek pomudil še ob podružnični cerkvi sv. Ožbolta v Unišah, o kateri je izpričal: »Ta prijazna cerkviča, ki jo je po izročilu leta 1737 na novo zgradil moj praded Štefan Slomšek, je mojemu duhu priklicala v spomin toliko sladkih spominov.« (NŠAM 3005, VIII - Potopisi, 1837, pag. 47)⁴

Toliko (in nemara še kaj več) je o svojem rodu in domu vedel bodoči škof. Pri gospostvu Rudenek se mu je sicer pripetila napaka, saj mu Slom nikoli ni bil podložen (Pirchegger 1962, 198–199) – kot bomo videli, pa manjši spodrsaljaji niso izključeni niti pri drugih navedbah. S Cerkvijo so v njegovih popotnih spominih najtesneje povezani naslednji štirje podatki, ki zadevajo njegov dom in rod: 1) pripadnost Sloma kot samostojnega urada ljubljanskemu škofijskemu gospostvu Gornji Grad; 2) po imenu neznani duhovnik, ki naj bi bil pred koncem 17. stoletja na Slomu največji posestnik; 3) škofov praded Štefan Slomšek kot graditelj podružnične cerkve sv. Ožbolta leta 1737 ter 4) dva Štefanova sinova duhovnika.

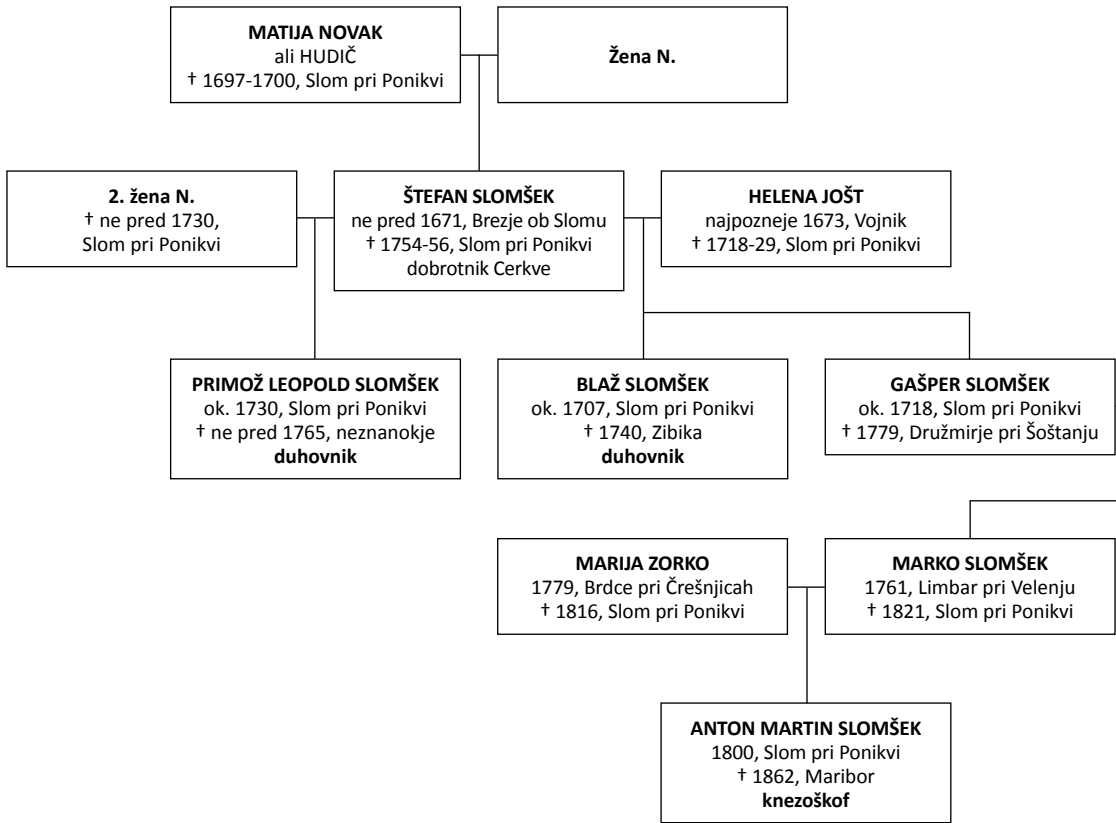
Preden se posvetimo vsakemu podatku posebej, se na kratko ustavimo pri škofovem pradedu Štefanu Novaku, ki naj bi okoli leta 1700 v svojih rokah združil celoten Slom, skupno pet kmečkih posesti. Franc Kovačič je v Slomškovem življenjepisu, izdanem leta 1934, pri navajanju škofovih zgornjih besed izpustil ključni podatek o Štefanovem izvoru, in sicer da naj bi bil premožen sosed Sloma.⁵ Po-

² Posest Slomškovega očeta Marka so v urbarjih vodili pod gospostvom Vrbovec (NŠAL 23, šk. 88, register tlake in male pravde za urad Slom 1803–1812, urb. št. 61 in 61 1/2). Po jožefinskem katastru iz druge polovice osemdesetih let 18. stoletja, ko je bila v rokah Markovega strica Matevža Novaka (Slomška), je spadala še neposredno pod gornjegrajsko gospostvo (SI AS 1110, fasc. 270, Okrajna gosposka Blagovna, št. 8, davčna občina Ponikva, napoved, s. d., s. p.).

³ V izvirniku: »Slom, vor 150 Jahren eine Gemeinde von 5 Besitzern, darunter der Hauptbesitzer ein Priester gewesen seyn soll, ist durch einen benachbarten vermöglichen Bauern Stephan Novak zusammengebracht und zu einem Bauernhof vereinigt worden. Es gehört mit mehrern Hubgründen der einstigen Herrschaft Rudnegg, jetzt Oberburg, macht ein eigenes Amt aus, dem Bischöfe von Laibach gehörig. Stephan Novak vulgo Slomshek hatte mehrere Söhne, darunter 2 Priester. Der eigentliche Familien Nahme veraltete, und der Vulgar-Nahme Slomshek wurde der Familie seit 1700 eigen.«

⁴ V izvirniku: »Dieses freundliche Kirchlein von meinem Urgroßvater Stephan Slomschek der Sage nach neu erbauet rief meinem Geiste so manche süsse Rückerinnerung ins Gedächtnis.«

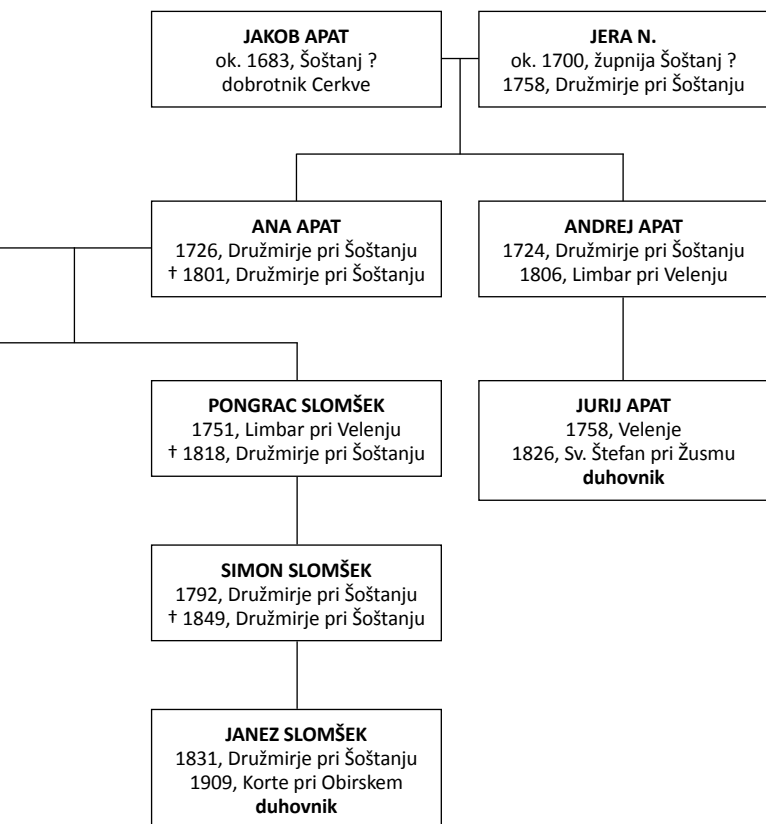
⁵ Kovačič je vsebino Slomškovih popotnih zapisov o Slomu povzel takole: »Pred sto petdesetimi leti, torej okoli l. 1680, je Slom baje imel pet posestnikov, med njimi je bil neki duhovnik glavni lastnik. Vsa ta

Slika 1: Rodovno deblo, duhovniki v slomškovem rodu¹.

sledica te drobne površnosti je bila občutna. Maks Goričar, sestavljalec malo zatem objavljenega Slomškovega rodovnika (1938), oprtega predvsem na sekundarne genealoške vire (ponikovske matične knjige so namreč zgorele v požaru leta 1782), je pri iskanju Novakov dvignil roke, češ da je priimek prepogost, zato naj škofovih prednikov med številnimi Novaki v maticah drugih župnij ne bi bilo mogoče identificirati (Goričar 1938, 10). Če bi vedel, da je šlo pri prvem gospodarju za premožnega sosedo, bi Novake zlahka izsledil v sosednji vasi Brezje, ki je tudi spadala v gornjegrajski urad Slom, sicer pa je bila že v župniji Šentjur. Ko sem leta 2021 dog-

posestva je pokupil Štefan Novak, po domače Slomšek. Potem se je staro ime polagoma opustilo in po priliki od l. 1700 je obveljalo ime Slomšek kot domače ime.« O Štefanu Novaku – Slomšku pa je zapisal: »Štefan Novak – Slomšek je – po izročilu – l. 1737 pozidal Ožbaldovo cerkev (ponikovsko podružnico). Bil je premožen in podjeten mož in je zapustil več sinov, med njimi dva duhovnika. Njih imen Slomšek, žal, ni zapisal.« (Kovačič 1934, 12).

nal, da je bil prvi Slomškov prednik na Slomu pravzaprav že Štefanov oče Matija Novak – tega je Goričar sicer poznal po imenu – in da je njegov rod prebival v Brezju, se mi je pogled na škofove prednike odprl občutno dlje v preteklost. In ko sem čisto nazadnje posegel po rokopisu škofovih popotnih zapisov iz leta 1837, sem v njih našel potrditev: prednik Slomškov je bil resnično bogat sosed. Še več, poleg priimka Novak je imel še eno, zelo zveneče rodbinsko ime – Hudič (Golec 2022b, 81–88). Ali je škof Slomšek o tem kaj vedel, lahko le ugibamo. Pričevanja o Novakih kot Hudičih nam, kot rečeno, vsekakor ni zapustil.

Matijo Novaka ali Hudiča, škofovega praprageda in očeta Štefana Novaka-Slomška, sem temeljito obravnaval v Kroniki (2022), zato o njem navajam le nekaj najosnovnejših podatkov. Matija je bil gornjegrajski podložnik v vasi Brezje, kjer ga prvič zasledimo leta 1685. V enem viru je označen kot Matija Novak ali Hudič, v

drugem pa dvakrat samo kot Hudič, kar je bil njegov drugi priimek ali hišno ime. Viri ga kažejo kot precej nasilnega moža, ki se je večkrat znašel v sporih s sosednjimi kmeti in zemljiškimi gospodi, toda nasilje je bilo v tistem času splošno razširjeno v vseh družbenih plasteh. Leta 1686 ali 1687 mu je gornjegrajsko gospostvo prodalo eno od dveh kmetij na Slomu, ker je po smrti njenega imetnika, duhovnika Andreja Karla Staidlerja, zapadla nazaj gospostvu. Po zaslugi sodnega procesa, v katerem je Staidlerjev nezakonski sin zahteval očetovo kmetijo zase kot dediščino (in njeno fizično vrnitev iz Novakovih rok), izvemo za podrobnosti, kako je Matija Novak prišel na Slom in tam postal gospodar Staidlerjeve kmetije. Umril je med letoma 1697 in 1700, ko sodni spor še ni bil končan. Slednjič je le prišlo do poravnave in ljubljanski škof je sporno kmetijo leta 1703 podelil v kupnopravno posest Matijevemu sinu Štefanu Novaku-Slomšku, ki je potem na Slomu pokupil še vso preostalo posest, podložno gornjegrajskemu gospostvu. Ta je imela namreč kupnopravni značaj, kar pomeni, da so jo podložniki in drugi lastniki (npr. duhovnik Staidler) lahko prodali – ne samo uživali eno ali več generacij kot zakupniki.

Rod škofa Slomška torej izhaja iz sosednje vasi Brezje pri Slomu. Po urbarjih in davčnih virih gospostva Gornji Grad je bilo mogoče ugotoviti, da se je priimek Novak – s pomenom novi naseljenc – tam pojavil med letoma 1542, ko so bili trije od petih podložnikov še brez priimka, in 1571, priimek Hudič pa med letoma 1602 in 1632. V primeru Matije Novaka ali Hudiča je moralo eno ime biti priimek, drugo pa hišno ime. Ko se je Matija konec 17. stoletja preselil na Slom, je družina svoji prejšnji imeni zamenjala za novi priimek Slomšek. Na Slomu in v Brezju je tedaj živelo več drugih Slomškov, njihov priimek pa ni bil tako star kakor Novak in Hudič, saj je dokumentiran šele od osemdesetih let 17. stoletja. V letih 1632–34 ga še ni bilo, ampak ga je nadomeščal priimek Na Slomu, prvič izpričan leta 1542 (Golec 2022b, 81–88).

Novakovega predhodnika na Slomu, po škofovih besedah »nekega duhovnika, ki naj bi bil pred poldrugim stoletjem na Slomu glavni posestnik«, je na podlagi gornjegrajskih urbarjev že Goričar identificiral kot nekdanjega braslovškega župnika Andreja Karla Staidlerja. Da je v rodbinskem izročilu po toliko časa še tlel medel spomin nanj, je vsekakor povezano z njegovim duhovniškim stanom. In Staidler je tudi prvi duhovnik, neposredno povezan s Slomom oziroma s Slomškovim rodnim domom.

Kdo je bil torej ta prvi gospodar Sloma, ki ga je pomnilo izročilo na Slomškovem domu? Čeprav je njegov priimek v gornjegrajskem urbarju iz leta 1714, kjer je naveden kot prejšnji gospodar cele hube (kmetije) na Slomu, zmotno zapisan kot Staudler, ga je M. Goričar pravilno identificiral kot nekdanjega župnika v Braslovčah (Goričar 1938, 11). Po tamkajšnjih matičnih knjigah je bil Staidler na tem mestu dobri dve desetletji, med letoma 1657 in 1679, prej pa je župnikoval v Gornjem Gradu in na Vranskem. Vizitacijski zapisnik ga leta 1665 označuje kot rojenega v Gornjem Gradu in starega 46 let, kar pomeni, da se je rodil okoli leta 1619 (I. Orožen 1880, 45–46). S Slomom je bil tesno povezan še v času župnikovanja v Braslovčah. Kaj se je dogajalo s Staidlerjevo, pozneje Novak-Slomškovo posestjo na Slomu, razkriva sodni spis t. i. Staidlerjevega procesa z dokumenti iz let 1694–1701

Slika 2: Slomškova rojstna hiša na Slomu pri Ponikvi na jubilejni razglednici ob 100. obletnici škofovega rojstva leta 1900 (zbirka Milana Škrabca, Ljubljana).

(NŠAL 20, šk. 85, Proces Steidler). Iz popisa Staidlerjevih neporavnanih obveznosti, nastalega po njegovi smrti (1685), je vidno, da je imel do leta 1678 v zakupu celoten urad Slom. Nato je bil zakupnik gospod (baron) Andrian iz Gornjega Grada, leta 1683 pa je urad spet prešel v neposredno upravo gornjegrajskega gospostva (NŠAL 20, šk. 85, Proces Steidler, s. d., Specification). Kdaj natanko je Staidler postal lastnik hube na Slomu, poznejšega rodnega doma škofa Slomška, razpoložljivi viri ne povedo – kakor tudi ne, ali je tu prebival in umrl. Ob smrti je zapustil dve hubi, obe precej zanemarjeni in z neporavnanimi obveznostmi, ki sta zapadli gornjegrajskemu gospostvu. Prva, imenovana *Prenhof*, je ležala pri Braslovčah, druga, označena kot *Slomhof*, pa na Slomu. Gospostvo je za obe takoj poiskalo primerna posestnika (NŠAL 20, šk. 85, Proces Steidler, s. d., Specification).⁶ Vse kaže, da se je to zgodilo že leta 1686 ali najpozneje 1687, saj se popis neporavnanih obveznosti pokojnega župnika Staidlerja za Slom konča z letom 1686. Dobrih deset let pozneje, leta 1697, izvemo iz prošnje Janeza Krstnika Škorje ljubljanskemu škofu Žigi Krištofu Herbersteinu, da je posestnik dvora Slom (*Hoff Slam*) medtem postal Matija Novak – torej Slomškov prednik. Škorja je kot priznani Staidlerjev dedič zahteval izročitev Slomovine iz Novakovih rok v svojo korist in prosil za inventar živine ter premičnin, ki so bile Novaku izročene ob predaji posesti, in pa za ocenitev, kaj je Novak medtem vložil v izboljšavo posesti. Ko so bili kupnopravni dvor

⁶ *Prenhof* je ljubljanski škof 12. januarja 1687 podelil v kupopravno posest Janezu Juriju Peeru; I. Orožen je sklepal, da gre za posest v Rakovljah pri Braslovčah (I. Orožen 1880, 46).

Slom in druga Staidlerjeva posest odtujeni, je bil Škorja še majhen – in po lastnih besedah ni mogel vedeti, kako je do odtujitve prišlo (NŠAL 20, šk. 85, Proces Steidler, s. d., pripis 10. 10. 1697).

Zadeva se je vlekla že od jeseni 1685, ko je Škorja na podlagi Staidlerjeve oporoke prvič zahteval dediščino, a je bil kot mladoleten in zaradi pravic drugih dedičev zavržen. Pravico do izključnega dedovanja mu je šele leta 1693 s sodbo priznal štajerski deželni glavar (NŠAL 20, šk. 85, Proces Steidler, s. d., pripis 20. 12. 1697), pred katerim se je Škorja nato z ljubljanskim škofom zaradi svoje zahteve po izročitvi obeh Staidlerjevih hub oziroma dvorov pravdal še več let. Škof je priznanju Škorje za dediča oporekal predvsem iz dveh razlogov. Prvič, da Škorja kot nezakonski sin duhovnika Staidlerja (*filius naturalis*) do dedovanja sploh ni upravičen, in drugič, da sta obe hubi zakupni (*Miedt Hüeben oder Pfenich*) in kot takšni po smrti prve ali največ dveh generacij pripadeta gospostvu – Staidler pa kot duhovnik naslednikov sploh ni mogel imeti in tako tudi ničesar oporočno zapustiti (NŠAL 20, šk. 85, Proces Steidler, s. d., Information). Po večletnem pravdanju sta nasprotni strani, Škorja na eni strani in pooblaščenec ljubljanskega škofa na drugi, 6. novembra 1700 v Gornjem Gradu vendarle sklenili poravnavo. Škofov pooblaščenec je bil po njenih določil dolžan Škorji kot priznanemu Staidlerjemu dediču izročiti hubo na Slomu (*die Hueben zu Slomb*), in sicer v takem stanju, v kakršnem jo je zapustil pokojni Staidler, ter skupaj z inventarnim popisom, kaj je s hubo prevzel pokojni Hudič (*der Huditsch seel.*). Hudič je bil drugi priimek Slomškovega prapradeda Matije Novaka, ki je torej medtem umrl. Od drugih zahtev je Škorja odstopil – tudi od zahteve po vrnitvi hube, imenovane *Prenerhoff*, ki jo je, tako kot tisto na Slomu, medtem prevzel drug posestnik. V zameno je moral Škorja poplačati baronu Andrianu Staidlerjeve robotninske zaostanke v višini 200 goldinarjev, preostanek pa iz prejete kupnine za Staidlerjevo hubo ljubljanski škof, ki je bil Štefanu Hudiču (Matijevemu sinu) dolžan vrniti kupnino 400 goldinarjev (*Kaufschilling*) (NŠAL 20, šk. 85, Proces Steidler, s. d., 6. 11. 1700).

Štefan, naslednik pokojnega Matije Novaka, bi torej v zameno za vrnjeno kupnino moral zapustiti hubo na Slomu ali t. i. Slomski dvor, so mu pa priznali nadomestilo za vse, kar je bilo medtem vloženo v izboljšave posesti. Te so nato sredi leta 1701 ocenili nepristranski cenilci (NŠAL 20, šk. 85, Proces Steidler, s. d. (Information), 28. 6. 1701 (Schätzung), 6. 11. 1700). Pravzaprav je imel Slomškov praded Štefan Novak srečo, da se je Staidlerjev nezakonski sin in dedič Janez Krstnik Škorja pri teh postopkih obnašal poniglavo, neposlušno in trdovratno – kot je gornjegrajskemu odvetniku dan po cenzitvi pisno poročal Volf Andrej Filiaš, očitno eden od cenilcev. Dodal je še, da poravnave ni pričakovati in da bo proti Škorji treba nastopiti s pravo resnostjo in na drugačen način, sicer se sodni spor zlepa ne bo končal (NŠAL 20, šk. 85, Proces Steidler, 29. 6. 1701). To je tudi zadnji dokument v Staidlerjevem sodnem spisu, ki zadeva Slom.

Škorja – o katerem vemo le to, da je moral biti še mlad in da je živel v Braslovčah⁷ je torej očitno nagajal in izsiljeval, a se je spor slednjič le iztekel.

⁷ Škorja je gornjegrajskemu odvetniku 10. januarja 1700 pisal iz Braslovč (NŠAL 20, šk. 85, Proces Steidler,

Zadnje dejanje pravdanja za Slomovino predstavlja listina ljubljanskega škofa Ferdinanda grofa Kuenburga, izdana 6. februarja 1703 v Gornjem Gradu, o podelitvi dvora Slom (*so genanten Slamber Hoff*) Štefanu Novaku in njegovim dedičem v kupno pravo. Po navedbah v listini je Novak plačal Škorji 500 goldinarjev kupnine ter poravnal deseti in dvajseti pfenig v višini 75 goldinarjev. Čeprav je šlo za kupnopravno posest (*Kauffrechtsweis*), se je ta pravica v tem primeru nanašala le na dva rodova (*auf zwey leiber zu verstehen*), potem pa je ugasnila (NŠAL 101, št. 931, 1703 II. 6., Gornji Grad).

Goričarjevo sklepanje, da je Štefan Novak na Slomu moral imeti nekaj posestva že ob poroki leta 1700, da se je v poročni matici lahko imenoval Slomšek, se je torej izkazalo kot pravilno. Prav tako, da je šlo za Staidlerjevo posestvo (Goričar 1938, 11). Ni pa res, da za to posest ni ohranjena kupna pogodba. Listina iz leta 1703 se namreč nanaša na nekdanjo Staidlerjevo hubo, ne na polovično hubo, ki jo najdemo v Štefanovih rokah kot tretjo posest v urbarju leta 1714 (NŠAL, NŠAL 23, šk. 48, knj. 39, urbar Gornji Grad 1714, fol. 179v) – in je bila glede na to očitno pridobljena zadnja. Brez poznavanja predzgodovine bi nas listina zlahka zavedla, tako kot je Goričarja (Goričar 1938, 11). Slomski dvor je – kot smo videli – kupil že Štefanov oče Matija Novak ali Hudič, ki je zanj odštel 400 goldinarjev, potem ko je posest po smrti župnika Staidlerja (1685) zapadla gornjegrajskemu gospostvu. Ko pa jo je s pravdanjem uradno dobil nazaj Staidlerjev dedič Škorja, je Štefan temu zanj najpozneje v začetku leta 1703 plačal 500 goldinarjev kupnine. Šlo je torej za dvakratno prodajo: najprej škof oziroma gospostvo Gornji Grad Matiju Novaku ali Hudiču in nato Škorja Štefanu Novaku – Slomšku, ki je medtem prvo kupnino dobil nazaj. Vmesna epizoda s Škorjo, Staidlerjevim nezakonskim sinom in dedičem, je bila le pravni spor, pri čemer huba na Slomu, matična Slomovina, fizično ni nikoli prišla v Škorjeve roke.

Omenjena poroka Štefana Novaka v letu 1700 je edini vir, ki neposredno priča o tem, da je bilo očetu tega Slomškovega pradedca ime Matija. Pričevanje o Matiji Novaku-Slomšku je Goričar našel v vpisu Štefanove poroke v Vojniku 17. februarja 1700. V vojniški poročni matici je Matija naveden že kot pokojni in s priimkom Slomšek, njegov sin Štefan, poročen s Heleno Jošt, pa kot ženin iz župnije Ponikva (*Stephanus filius defuncti Mathia^e Slomsekh ex parochia ponikliensi*) (NŠAM, Matične knjige, Vojnik, P 1684–1784, s. p., 17. 2. 1700; Goričar 1938, 10). Ko je taisti Štefan tri leta pozneje, 6. februarja 1703, dobil v kupno pravo hubo, imenovano Slomovina ali Slomski dvor (*so genanten Slamber hoff*), ga listina ljubljanskega škofa imenuje Štefan Novak (NŠAL 101, št. 931, 1703 II. 6., Gornji Grad; Goričar 1938, 11) – kar je poleg ustnega izročila škofove rodbine edini podatek, ki Novake povezuje s Slomški.

10. 1. 1700). Da je bil verjetno od tam, je sklepal že Goričar – na podlagi dejstva, da je Gornji Grad imel v tej župniji podložnike in da se je v njej leta 1637 rodil neki Janez Krstnik Škorja (Goričar 1938, 11). Ta je bil dejansko občutno prestar, da bi lahko bil sin braslovškega župnika Staidlerja, zapovrh pa se je rodil kot zakonski sin (NŠAM, Matične knjige, Braslovče, R 1632–1639, pag. 36). Glede na podatek, da je bil Janez Krstnik Škorja leta 1685 ob smrti očeta Andreja Karla Staidlerja še mladoleten, se je moral roditi v šestdesetih ali sedemdesetih letih 17. stoletja. Priimek Škorja je tedaj v Braslovčah živel, je pa v vrsti krstnih matičnih knjig vrzel vse od leta 1639 do 1672. Po tem letu Škorjevega krsta ne najdemo (NŠAM, Matične knjige, Braslovče, R 1672–1708).

Kot smo videli, škof Slomšek za svojega prapradedu Matijo ni vedel, ampak je nakup vseh posesti na Slomu in njihovo združenje pripisoval še le pradedu Štefanu – s prvotnim priimkom Novak. Taisti Štefan Slomšek naj bi po izročilu, ki ga je leta 1837 zapisal škof, natanko sto let prej (leta 1737) na novo zgradil cerkveno sv. Ožbolta v Unišah, na vzpetinici med Slomom in Ponikvo (NŠAM 3005, VIII - Potopisi, 1837, pag. 47). Kolikor je znano, je Slomškovo pričevanje najzgodnejši vir, ki cerkev sv. Ožbolta povezuje s škofovskim prednikom. Potem ko je škof Slomšek jeseni 1857 posvetil cerkvi na novo prizidano kapelico Marijinega brezmadežnega spočetja, je župnik Jožef Virk s Kalobja⁸ v *Zgodnji Danici* zapisal te besede: »Cerkvica sv. Ožbalda stoji na prijaznim homcu, kteriga lepo polje, travniki, zelene gošave in vasi venčajo. Pervi je bil to selo kupil Jožef Novak, ki je kapelico sv. Ožbaldu v čast postavil. Začel se je on prvi Slomšek pisati, in je prednik našiga milostljivega kneza in škofa, kteri so v svoji mladosti to cerkveno posebno ljubili, in se radi v nji pomudili.« (*Zgodnja Danica* X, 1857, št. 2, 6) Virk je očitno pisal po spominu in je iz Štefana Novaka-Slomška, ki ga je škof takrat najverjetneje omenil v nagovoru vernikom ali v neformalnem pogovoru, pomotoma naredil Jožefa.

Današnja kamnita cerkev manjše velikosti, posvečena sv. Ožboltu, ni novogradnja iz prve polovice 18. stoletja. Na njenem mestu je verjetno že konec srednjega veka stala cerkvena, ki je nato v 17. stoletju dobila zvonik. Po navedbah J. Curka (Curk 1967, 64–66) je Jožef Novak – ime je avtor povzel po *Zgodnji Danici* ali po župnijski kroniki, ki ju navaja kot vira svojega poročila o cerkvi – v letih 1735–6 zgradil sedanjo stavbo, obrnjeno proti jugu. V stari cerkveni ladji je podrl obe podolžnici, dal cerkvi novo, prečno smer, obdržal pa zvonik in prezbiterij. Letnici gradnje se za eno oziroma dve leti razlikujeta od Slomškove spominske navedbe (1737), pri čemer ne za Slomška ne za Curka ne vemo, na kaj sta se pri kronologiji opirala. Najbrž je bila v Slomškovem času kje še vidna kakšna letnica. Po Curku stoji v Hasah južno od cerkve vinska klet, »katero je baje zgradil isti Jožef Novak l. 1736.«

Kakšno vlogo je pri gradnji nove cerkve dejansko imel Štefan Novak-Slomšek, bo najbrž za vselej ostalo ne povsem pojasnjeno, ker je ponikovski župnijski arhiv leta 1782 pogorel. Slomškov praded Štefan po vsej verjetnosti ni bil edini graditelj cerkve, mu je pa kot največjemu posestniku v soseski najverjetneje pripadala vodilna vloga. Lahko si ga predstavljamo kot dolgoletnega cerkvenega ključarja in glavnega finančerja gradnje. Tudi notranja oprema je deloma še iz njegovega časa, glavni oltar in oba stranska segajo v drugo četrtino 18. stoletja, in so vsaj, kar zadeva plastiko, enako delo; stranska oltarja postavlja Curk v leto 1743 (Curk 1967, 64).

O škofovem pradedu Štefanu Novaku-Slomšku je M. Goričar po gornjegrajskih urbarjih dognal, da je v svojih rokah resnično združil posestva petih kmečkih posestnikov. S tem je potrdil zanesljivost ustnega izročila, ki se je ohranilo v Slomško-

⁸ Za identifikacijo pisca z inicialkama J. V. se iskreno zahvaljujem kalobskemu župniku g. Petru Orešniku. Jožef Virk s Podrečja pri Domžalah (1810–1880) je bil kalobski župnik med letoma 1850 in 1861, prej pa je kot kaplan med drugim služboval v Vuzenici, kjer je bil Slomšek tedaj nadžupnik. S Slomškom, ki je Virka poučeval v celovškem bogoslovju in je poleg Matije Čopa odločilno vplival na razvoj njegovih literarnih sposobnosti, je ostal povezan vse življenje (Ocvirk (ur.) 2015, 53–54).

Slika 3: *Cerkev sv. Ožbolta v Unišah, ki naj bi jo v 30. letih 18. stoletja zgradil Slomškov prednik Štefan Novak-Slomšek (foto: B. Golec, maj 2023).*

vi družini na Slomu več kot stoletje (Goričar 1938, 11–12). Štefan je že ob poroki s Heleno Jošt v Vojniku leta 1700 označen kot Slomšek oziroma sin Matije Slomška in nato z novim priimkom redno kot boter v krstnih maticah sosednje župnije Šentjur pri Celju, leta 1729 izrecno kot Slomšek s Sloma: *Stephanus Slomschek ex Slom Parochiae Ponculensis* (NŠAM, Matične knjige, Šentjur pri Celju, R 1725–1740, pag. 114; Goričar 1938, 9–10).

Očeta Matija Novaka – Hudiča je sin Štefan, kot rečeno, izgubil med letoma 1697 in 1700, in če se je kot novi gospodar oženil mlad, je prišel na svet okoli leta 1675 – vsekakor ne pred letom 1671⁹ in še v sosednji vasi Brezje, od koder je oče Matija Novak ali Hudič po letu 1685 kot novi gospodar prišel na Slom. O Štefanovi ženi Heleni Jošt je Goričar glede na vrzel v vojniški krstni matici ugotavljal, da se je gotovo rodila pred letom 1674 (Goričar 1938, 13), kar seveda ne pomeni, da je bil Štefan od nje nujno starejši.

Kot je na več načinov skušal dokazati Goričar, naj bi Štefanu kot gospodar na Slomu sledil sin Štefan mlajši, stari stric škofa Slomška in brat njegovega deda Gašperja, vendar se je ob ponovnem pretresu virov izkazalo, da teza o dveh Štefanih ne vzdrži kritike. Goričarjev ključni argument za obstoj dveh Štefanov – očeta in sina – je bil, da se ime Štefan Slomšek za gospodarja Sloma v urbarjih pojavlja vse

⁹ V vrsti krstnih matic župnije Šentjur pri Celju, kamor je spadalo Brezje, se konec leta 1671 začne vrzel, ki traja do leta 1700 (NŠAM, Šentjur pri Celju, Matične knjige).

do leta 1779 in ga šele leta 1780 zamenja ime Matevž Slomšek (18). Tedaj bi bil Štefan, če bi bil en sam, star že sto let. Toda v resnici v urbarje več kot šestdeset let (od 1714) niso vpisovali imen dejanskih gospodarjev, temveč le prepisovali imena iz prejšnjih urbarjev – razen izjemoma, kadar je šlo za zamenjavo rodbine.¹⁰ Z Goričarjevim drugim ključnim dokazom, ki je zdaj prav tako odpadel, se bomo natančneje ukvarjali v nadaljevanju. Gre za zmotno interpretacijo listine Štefana Slomška iz leta 1754, s katero je ta sinu Primožu Leopoldu, bodočemu duhovniku, podelil mizni naslov – tj. jamčil vzdrževanje, če bi ta ostal brez dohodkov. Goričar, ki listine sam ni imel v rokah, je zaupal Francu Kovačiču, da Štefan govori o sinu kot svojem prvorojencu – če pa je bil prvorojenec, ni mogel biti sin škofovega pradedu Štefana, ampak domnevnega starega strica Štefana Slomška mlajšega (Kovačič 1934, 12; Goričar 1938, 15). A v listini oziroma jamstvenem pismu dejansko ni govora o prvorojencu, kot je besedo *primus* razlagal Kovačič, pač pa gre za osebno ime Primož. Tako zdaj odpade tudi zadrega, s katero se je moral soočiti Goričar, in sicer Matevževa starost ob smrti leta 1794, ko mu je bilo po ponikovski mrliški matici 80 let (Goričar 1938, 18–19). Če se je rodil okoli leta 1714, nikakor ne bi mogel biti sin Štefana mlajšega, ki bi tedaj štel kvečjemu 13 let in ki v resnici nikoli ni obstajal.

Zaradi Kovačičeve napačne interpretacije vsebine listine sta se oba z Goričarjem znašla v zadregi, katera dva duhovnika sta bila sinova škofovega pradedu Štefana, ki ju škof brez navedbe imen leta 1837 omenja v svojem potopisu. V virih so se namreč pojavljali trije duhovniki Slomški: Blaž, Leopold in Primož (Goričar 1938, 14–15). Kovačič je sklepal, da sta bila Štefanova sinova Leopold, o katerem ni bilo glede na listino nobenega dvoma, in Primož; starejši duhovnik Blaž Slomšek pa bi utegnil biti Štefanov brat (Kovačič 1934, 12–13). Goričar je bil drugačnega mnenja: Štefanova sinova naj bi bila Blaž in Leopold, Primož pa morda sin katerega drugega Slomška. O njem je imel samo skromne podatke o dveh službenih mestih, ki sta jih navajala I. Orožen in M. Slekovec (Goričar 1938, 14–15). Toda v resnici sta bila Leopold in Primož ista oseba, duhovnika Slomška pa tako v 18. stoletju samo dva: starejši Blaž in mlajši Primož Leopold. A pojdimo po vrsti.

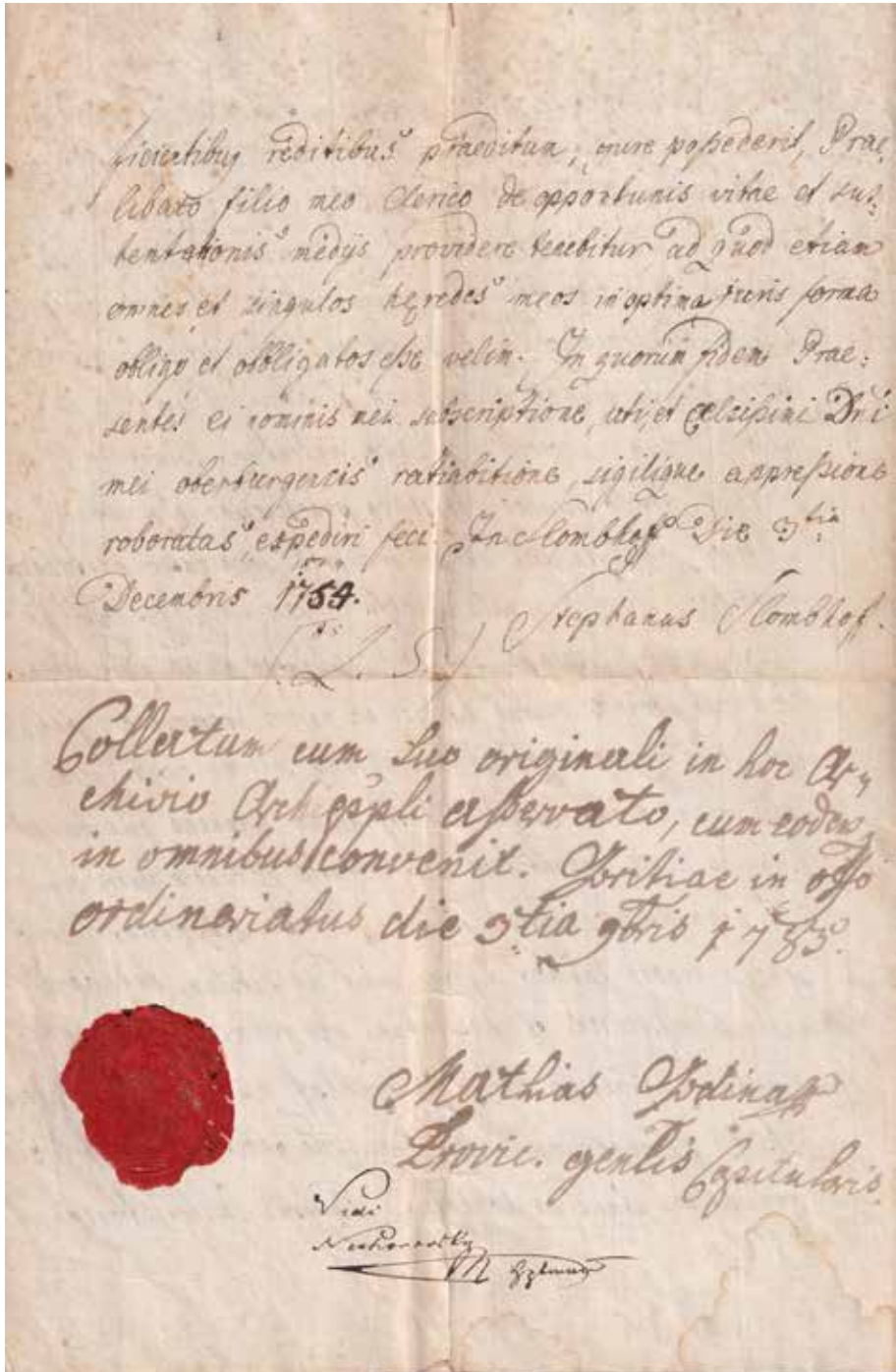
Prvi, Blaž Slomšek, je potrjeno izviral iz župnije Ponikva. O tem, ali je res prihajal s Sloma, za zdaj ni neposrednih podatkov. Glede na to, da mu mrliška matična knjiga v Zibiki, kjer je služboval kot duhovni pomočnik, daje ob smrti leta 1740 okoli 32 let (NŠAM, Matične knjige, Zibika, M 1694–1772, s. p., 8. 11. 1740; Goričar 1938, 14), se je rodil približno leta 1708. Točnejša bo navedba v nekem kata-

¹⁰ Zanimivo je, da je Goričar Kovačiču poslal precej natančne izpiske imen posestnikov iz urbarjev in štiftnih registrov, kar pomeni, da bi imena posestnikov zlahka primerjal (NŠAM 3005, XXXVI-B-1, Slomškov rodovnik, nenaslovljen tipkopis, str. 21–23). Na samem Slomu je med letoma 1714 in 1778 praktično edina sprememba prenehanje ločenega navajanja posameznih posestnih enot, ki so jih od leta 1757 vodili kot eno velikosti dveh hub (NŠAL 23, šk. 50, knj. 43, štiftni register 1755, pag. 561; prav tam, šk. 39, knj. 20, urbar Gornji Grad 1757, pag. 1054). V vasi Brezje se sprememba pojavi med letoma 1724 in 1745, ko je Antonu Novaku na zakupni hubi sledil Jernej Slomšek, a je ob novem gospodarju še vedno tudi ime prejšnjega: »oder Anton Nouakh« (NŠAL 23, šk. 48 knj. 41, štiftni register Gornji Grad 1745, pag. 559). Zanimiv je naslednji primer: v štiftnem registru za leto 1755 sta se v Brezju izjemoma pojavila Jožef in Jakob Slomšek, vsak na celi hubi, ki sta bila tedaj očitno dejanska gospodarja (NŠAL 23, šk. 43, knj. 50, štiftni register 1755, pag. 557–558). Prej in pozneje sta na njunem mestu Matija in Pavel Slomšek (npr. NŠAL 23šk. 50, knj. 42, štiftni register Gornji Grad 1748, pag. 557–558; šk. 39, knj. 20, urbar Gornji Grad 1757, pag. 1045–1046).

logu iz leta 1737, da je bil tedaj 30-letnik, torej rojen leta 1707. Leto rojstva 1707 je verjetnejše kakor 1708, saj je podatke o svoji starosti takrat lahko dal sam. Omenjeno navedbo je konec 19. stoletja našel M. Slekovec, ki je o Blažu Slomšku našel še naslednje podatke: po izvoru s Ponikve (*Poniculensis*), humanistične študije absolviral v Leobnu, filozofijo v Ljubljani, kjer je poslušal tudi moralno teologijo. Posvečen pa naj bi bil leta 1736 »na mizni naslov svoje posesti v Novem mestu« (*Ordinatus ad titulum sui patrimonii Rudolphswerti*). Istega leta se je pojavil kot duhovnik in krstni boter v Šentjurju, kjer je bil naslednje leto supernumerarij in je krščeval do pomladi 1738, preden je odšel v Zibiko (PAM, SI PAM/1537, Kartoteke: duhovniki 18. stoletje, karton št. 2930; Goričar 1938, 14).

Kot študenta v Ljubljani najdemo Blaža Slomška (*Schlambschigg Blasius Physicus*) leta 1734 v kongregacijski knjigi Marije Vnebovzete ob sprejemu v to jezuitsko kongregacijo (ARS, SI AS 1073, II/51r, pag. 700). Slekovčev podatek o njegovem miznem naslovu pa je dvoumen. Kovačič ga je razlagal tako, da je bil Blaž posvečen na mizni naslov novomeškega kolegiatnega kapitlja (Kovačič 1934, 13). V tega je bila namreč župnija Ponikva inkorporirana od leta 1494 in je nad njo obdržal patronat vse do 20. stoletja (Kovačič 1928, 84). Veliko bolj verjetna je razlaga, da je Blaž Slomšek dobil mizni naslov na domačo posest (*sui patrimonii*) in da so ga v Novem mestu (*Rudolphswerti*) izjemoma posvetili v duhovnika. To bi pojasnilo, zakaj ni prejel nobenega kleriškega reda od svojega škofa ordinarija, oglejskega patriarha v Vidmu (Volčjak 2020), razen če so tamkajšnje evidence ordinacij nepopolne. Njegovo ime prav tako pogrešamo v ordinacijskih zapisnikih ljubljanske škofije (Volčjak 2013), katere podložniki so bili Slomški s Sloma kot gornjegrajski podložniki, enako pa tudi v Zagrebu, drugem najbližjem škofijskem središču župnije Ponikva (NAZ, Protocola Varia – Zapisnici različni, knj. Protokoli Br. 9a, knjiga ređenika 1668–1751), in v Št. Andražu (NŠAM, Škofijska pisarna, F 62, Ordinacije, ordinacijski protokol 1704–1745). Blaž je šel kot kmečki otrok v šolo pozno, zato je tudi do posvečenja prišel šele pri 29-ih.

Če torej za Blaža Slomška iz župnije Ponikva nimamo neposrednega dokaza, da je bil res doma s Sloma in sin Štefana Slomška, o tem vendarle ne kaže dvomiti. Zaupati gre besedam škofa Slomška o dveh Štefanovih sinovih duhovnikih. Nasprotno o sorodstvu s škofom ni nobenega dvoma pri Primožu Leopoldu, ki mu je mizni naslov (*titulum mensae*) 3. decembra 1754 podelil oče Štefan Slomšek. Overjeni prepis listine iz nadškofijskega arhiva v Gorici (NŠAM, Zapuščine škofov, Slomšek, Anton Martin, XXIX-30, 3. 12. 1754, prepis 3. 11. 1785) je v zapuščini škofa Slomška našel Kovačič, vendar ga je povzel napačno, in sicer da Štefan imenuje Leopolda svojega prvorojenca (Kovačič 1934, 12), kar je za njim povzel tudi Goričar, ki dokumenta sam ni videl (Goričar 1938, 15). Sin je imel v resnici dvojno ime Primož Leopold; ker pa je ime Primus na začetku prepisa listine zapisano z malo začetnico (v nadaljevanju je velika!), je Kovačič formulacijo »Filius meus primus Leopoldus Slombschegg« razumel kot »moj prvorojenec Leopold Slomšek«. O duhovniku Leopoldu Slomšku nista ne Kovačič ne Goričar našla nobenih drugih podatkov, pač pa o Primožu Slomšku, ki je v šestdesetih letih 18. stoletja služboval kot kaplan in ga je imel Kovačič za Leopoldovega mlajšega brata (Kovačič 1934,

Slika 4: Zadnja stran prepisa listine Štefana Slomška o podelitvi miznega naslova sinu Primo-
 žu Leopoldu iz leta 1754 (NŠAM, Zapuščine škofov, Slomšek, Anton Martin, XXIX-30,
 3. 12. 1754, prepis 3. 11. 1785).

13; Goričar 1938, 15). Goričar je v zvezi s Primožem zapisal, da morda ni bil sin Štefana, ampak kakšnega drugega Slomška (Goričar 1938, 15), o Leopoldu pa glede na njegovo prvorojenstvo, da ni mogel biti sin Štefana Slomška starejšega, ampak prvorojenec Štefana mlajšega (16–17). Ob ugotovitvi, da sta Leopold in Primož ista oseba, in sicer Primož Leopold, sin edinega Štefana Slomška s Sloma, odpade dilema, kdo naj bi bil drugi Štefanov sin duhovnik – Leopold ali Primož.

Primoža Leopolda vsi drugi viri označujejo samo kot Primoža, danes pa je o njem znanega občutno več kakor v Kovačičevem in Goričarjevem času. V virih se prvič pojavi leta 1752 kot dijak predzadnjega, petega razreda ljubljanske jezuitske gimnazije, imenovanega poetika (*Schlamfcheq Primus*). V kongregacijski knjigi Marije Vnebovzete, kjer ta podatek najdemo, je tudi pripis, da je pozneje postal duhovnik (*Sacerd.*) (ARS, SI AS 1073, II/51r, pag. 703). Goričar, ki tega vira ni poznal, je tako pravilno sklepal, da Primož Slomšek leta 1765 kot kaplan ni mogel biti posebno star (Goričar 1938, 15). Ko je leta 1760 kaplanoval v Kotljah na Koroškem, je imel po vizitacijskem zapisniku savinjskega arhidiakonata 30 let, od njegovega mašniškega posvečenja je minilo šest let, v Kotljah pa je bil šele tri mesece (Ožinger 1991, 605). Primoževo rojstvo gre torej postavljati v leto 1730. Šest let duhovništva je verjetno prepisovalska napaka, saj je bil v duhovnika posvečen šele dobra tri leta prej, 9. aprila 1757 v Gorici, kjer je prejel tudi vsa druga kleriška posvečenja: nižje redove s tonzuro 22. decembra 1753, subdiakonat 22. februarja 1755 in diakonat 20. decembra 1755 (Volčjak 2010, 166, 167, 168 in 169). V ordinacijskem zapisniku je označen kot Ponikovljan (*Schlambsek Primus, Poniculensis*), mizni naslov pa je izrecno omenjen ob posvetitvi v subdiakona (*cum titulo mensae*), torej dva meseca in pol zatem, ko je oče o tem izdal jamstveno listino (Volčjak 2010, 167). Posvečenje v Gorici je bilo za duhovnika iz župnije Ponikva v tem času običajno, saj je Ponikva v obdobju po ukinitvi Oglejskega patriarhata (1751) dobra tri desetletja spadala v novoustanovljeno Goriško nadškofijo. O nadaljnji življenjski poti duhovnika Primoža Leopolda Slomška še vedno vemo malo. Leta 1760 je prišel v Kotlje (Ožinger 1991, 605), nato pa je po Kovačiču, ki se je opiral na I. Orožna in M. Slekovca, v letih 1763 in 1764 izpričan kot kaplan v Kostrivnici (I. Orožen 1889, 234) in od marca 1764 do decembra 1765 pri Sv. Vidu (PAM, SI PAM/1537 Slekovec Matej, Kartoteke: duhovniki 18. stoletje, karton št. 2931). Slednji ne more biti Šentvid pri Grobelnem, ker takrat tam še ni bilo župnije (Kovačič 1934, 13; Goričar 1938, 15). V pošteev pride najprej Sv. Vid na Planini (Planina pri Sevnici), vendar v tamkajšnjih matičnih knjigah podpisa Blaža Slomška ni (NŠAM, Matične knjige, Sv. Vid na Planini, M 1730–1771, s. p.; P 1730–1802, pag. 156–161).¹¹ Leta 1785, ko je bil izdan prepis listine o njegovem miznem naslovu, je ta škofov stari stric precej verjetno še živel in nemara uveljavljal pravice iz tega naslova, če je ostal brez dohodkov. Vsekakor pa se ni za stalno vrnil na Slom, ker njegove smrti v najstarejši ohranjeni ponikovski mrliški matici, ki se začena po požaru župnišča leta 1782, ni (NŠAM, Matične knjige, Ponikva, mrliška matična knjiga 1782–1821). Kdaj in kje je umrl, ostaja odprto. Prvi šematizem duhovnikov

¹¹ Krstna matica iz tega časa ni ohranjena, v mrliški je podpisan le župnik Blaž Uršič, kaplan pa brez imena, medtem ko je iz poročne razvidno, da je na Planini tedaj kaplanoval Matija Bernard.

lavantinske škofije iz leta 1795, ko bi bil star okoli 65 let, ga ne pozna – kakor tudi nobenega drugega Slomška.¹²

Na kratko se kaže ustaviti pri sami listini, ki jo poznamo samo v prepisu goriškega generalnega vikarja Matije Godine z dne 3. novembra 1785. Napisana je v latinščini v prvi osebi, datirana v dvoru Slom (*in Slombhoff*), Štefan Slomšek pa jo je pečatil z osebnim pečatom, namesto katerega je na prepisu le okrajšava L. S. (*locus sigilli*). Posebno pozornost pritegne podpis izstavitelja listine *Stephanus Slombhoff*, čeprav Štefan sina obakrat imenuje Slomšek (*Slombschegg*). Gospodar Sloma se je tako – z rabo plemiško zvenečega priimka – hotel tudi na simbolni ravni povzdigniti nad navadne podložnike. Za sinovo stanu primerno vzdrževanje je, če bi bilo potrebno, jamčil s svojo posestjo, ki jo je cenil na 1600 goldinarjev. Kako je prepis listine prišel v zapuščino škofa Slomška, ne vemo – morda iz zapuščine njegovega 70 let starejšega sorodnika Primoža Leopolda ali pa iz hišnega arhiva na Slomu.¹³

O Primožu Leopoldu je treba povedati še nekaj. Glede na čas rojstva, ki ga postavljamo v leto 1730, je bil lahko samo polbrat – in ne pravi brat okoli leta 1707 rojenega Blaža. Njun skupni oče Štefan se je namreč poročil z Blaževo materjo Heleno Jošt že leta 1700 (NŠAM, Matične knjige, Vojnik, P 1684–1784, s. p., 17. 2. 1700; prim. Goričar 1938, 10), ta pa je ob poroki verjetno imela vsaj 26 let (Goričar 1938, 13). Kdo je bila Štefanova druga žena, zaradi uničenih ponikovskih matičnih knjig ne vemo; znano ni niti njeno ime.

Listina oziroma jamstveno pismo s konca leta 1754 je zadnje pričevanje o škofovem pradedu Štefanu Slomšku kot živem. V besedilu o sebi med drugim pove, da je od starosti oslabil. Umrl je kmalu zatem, pred 27. junijem 1756, ko je njegov sin Martin ob poroki v Škalah označen kot sin pokojnega Štefana Slomška (NŠAM, Matične knjige, Škale, P 1721–1773, s. p., 27. 6. 1756; prim. Goričar 1938, 18 in 22).

Na Slomu je Štefanu kot gospodar sledil sin Matevž (ok. 1714–1794), ki ga je Goričar zmotno imel za njegovega vnuka, sina domnevnega Štefana Slomška mlajšega. Taisti Matevž Slomšek (*Stephani Slomscheg filium ex Slom parochiae Ponikulensis*) se je v Šmarju pri Jelšah 3. julija 1752 poročil z Marijo, hčerko pokojnega Janeza Vrečerja in nečakinjo tamkajšnjega župnika Mateja Vrečerja (1702–1758) (NŠAM, Matične knjige, Šmarje pri Jelšah, poročna matična knjiga 1747–1763, pag. 29)¹⁴ – znane osebnosti iz slovenske kulturne in umetnostne zgodovine. Vrečerja poznamo kot naročnika postavitve kalvarijskih kapel, ki vodijo od šmarske župnijske cerkve do bližnje romarske cerkve sv. Roka nad Šmarjem, v svojem času pa je po vsej Štajerski slovel tudi kot matematik in urar. Posebej se je proslavil s sončnimi urami, ki jih je izdelal za astronomski observatorij graške univerze. V

¹² Rokopisni šematizem z naslovom *Consignatio totius cleri Dioecesis Lavantinae secundum ordinem alphabeticum a Die Ima Juli 1795* hrani Nadškofijski arhiv Maribor. Nobenega Slomška tudi ni v prvem tiskanem šematizmu z letnico 1796 (*Schematismus der Bisthum Lavantischen Geistlichkeit 1796*). Za podatke se iskreno zahvaljujem arhivistki mag. Lilijani Urlep.

¹³ Dokument je imel, sodeč po pisavi iz prve polovice 19. stoletja, v rokah neki stotnik Neshorovsky, ki je na njem pustil pripis: *Vidi Neshorovsky Hptman*. Nekdo, morda škof Slomšek, pa je nad letnico 1754 nadpisal 1839 in izračunal, da je odtlej minilo 85 let.

¹⁴ Goričar 1938, 18, pomotoma navaja datum 3. junij.

Slika 5: *Portret župnika Mateja Vrečerja v cerkvi sv. Roka nad Šmarjem pri Jelšah, sredina 18. stoletja (foto: Andrej Furlan).*

oporoki je zapustil veliko sredstev za obnovo cerkva in Kalvarije, a so njegove denarne ustanove sčasoma propadle. Kljub temu se nam je prav zaradi njegovega gospodarnega odnosa do denarja ohranil eden najkvalitetnejših spomenikov celostne baročne umetnine. Poleg tega se je dal Vrečer upodobiti na steni cerkve sv. Roka, kar je bila v tistem času med duhovništvom velika redkost (Kemperl 2016, zlasti 61–62).

Matej Vrečer je s Slomškovim rodom ostajal povezan vse do smrti. V oporoki (1757) je izdatno poskrbel za nečakinjo Marijo Slomšek in njeno sestro Marjeto. Mariji Slomškovi je zapustil 300 goldinarjev gotovine ob pogoju, da jih porabi 100 in ostale naloži za svoje otroke; če pa bo ostala brez potomcev, naj ta denar pripade sestri Marjeti. Poleg tega ji je volil še kravo, šestino orodja in hišne opreme, nekaj vinskih posod ter žita (Kemperl 2016, 18). Ne nazadnje je kodicil – dopolnilo k oporoki – napisal duhovnik Primož Slomšek (17), v katerem prepoznamo mladega Primoža Leopolda in za katerega ravno v tem času nimamo podatkov, da bi imel kakšno duhovniško službo. Po vsem sodeč se je zadrževal blizu Šmarja in Sloma ali prav tam.

Matevž Slomšek v zakonu z Marijo Vrečer, kot vse kaže, ni imel otrok, vsekakor pa ne moškega potomca, ki bi lahko prevzel posest. Tako je poklical k sebi mladega nečaka Valentina (1756–1822), ta pa svojega mlajšega brata – škofovega očeta Marka Slomška (1761–1821) (Goričar 1938, 32–35). Brata sta se rodila drugje – v župniji Škale v Šaleški dolini, kamor se je preselil njun oče, škofov ded Gašper (ok. 1718–1779) (Goričar 1938, 20–22; 25–32).

Iz zgornjega izhaja, da predniki Antona Martina Slomška na Slomu niso živeli in gospodarili neprekinjeno, kar je ugotovil in temeljito raziskal že Goričar. Ded Gašper Slomšek je kot eden mlajših sinov Štefana Slomška – škof je pravilno izpričal, da je ta imel več sinov – odšel od doma. Šele pol stoletja pozneje sta se iz Družmirja pri Šoštanju, kjer je Gašperjeva družina živela nazadnje, vrnila na Slom njegova odrasla sinova, škofova stric in oče. Tudi rod Gašperjeve žene in škofove babice Ane Apat (1726–1801) iz Družmirja, ki je umrla dober mesec po vnukovem rojstvu (Goričar 1938, 25–31), je dal duhovnika – in tega je škof Slomšek zagotovo poznal. Gre za Jurija Apata (1758–1826), v trgu Velenje rojenega sina Aninega brata Andreja Apata (1724–1806),¹⁵ najprej velenjskega tržana in krčmarja (NŠAL, NŠAL 100, fasc. 118/7, župnija Škale, s. d. (1754), s. p.), nazadnje pa lastnika dvorca Limbar nad Pesjem (SI ZAC/1031, Gospodstvo Velenje, knj. 1230, zemljiška knjiga gospodstva Velenje in posesti Limbar, fol. 166; knj. 1233, zemljiška knjiga za dominikaliste, fol. 181). Da je Andrejev sin Jurij postal duhovnik, razkriva zemljiška knjiga velenjskega gospodstva – vpis prenosa lastništva oštata v Velenju z očeta na sina leta 1789 (SI ZAC/1031, Gospodstvo Velenje, knj. 1230, zemljiška knjiga gospodstva Velenje in posesti Limbar, fol. 13). Jurij Apat je mašniško posvečenje prejel 26. decembra 1782 v Ljubljani, saj je njegova rodna župnija Škale tedaj še spadala v ljubljansko škofijo (Volčjak 2016, 103). Po preu-

¹⁵ Slomškova babica Ana Apat, hči Jakoba in Ane, je bila rojena 23. junija 1726, njen brat Andrej pa 20. novembra 1724 (NŠAM, Župnija Šoštanj, Matične knjige, R 1719–1742, s. p.). Andrej je umrl 1. novembra 1806 v svojem dvorcu Limbar nad Pesjem (NŠAM, Župnija Škale, Matične knjige, M 1790–1829, pag. 50).

reditvi škofijskih meja pa je kot duhovnik lavantinske škofije vseskozi služboval na slovenskem Štajerskem, najdlje v Dravski dolini: najprej kot kaplan v Vuzenici (1796–1808), kjer je bil Slomšek pozneje nadžupnik (1838–1848), in nato kot kurat v sosednjem Vuhredu (1808–1817) (SI PAM/1537, Kartoteke: duhovniki 18. stoletje, karton št. 63; NŠAM, Dekanijski šematizmi, šk. 1, Alte Dekanate, pag. 1, 5, 23, 32, 89, 111 in 132; Mravljak 1928, 51 in 85). Jurija Apata srečujemo po različnih slovenskoštajerskih župnijah, dokler ni leta 1818, star 60 let, končno zasedel mesta župnika v Sv. Štefanu pri Žusmu (NŠAM, Župnija Sv. Štefan pri Žusmu, Matične knjige, R 1813–1831, fol. 9–43), kjer je 16. marca 1826 tudi umrl, star 68 let (NŠAM, Župnija Sv. Štefan pri Žusmu, Matične knjige, M 1789–1831, fol. 75). Slomšek se je pri tem svojem mrzlem stricu, očetovem bratrancu, ko je bil ta župnik v Sv. Štefanu, gotovo kdaj ustavil, ko je kot bogoslovec obiskoval svojega dobrotnika Jakoba Prašnikarja – župnika v sosednjem Olimju. In Jurij Apat je bil nedvomno povabljen na Slomškovo novo mašo v olimski župnijski cerkvi 26. septembra 1824 (Kovačič 1934, 41). O Juriju kot človeku ne vemo prav veliko, vseeno pa več kakor o duhovnikih Slomških iz 18. stoletja. Po karakteristiki z začetka 19. stoletja je bil srednje nadarjen, pri ljudeh priljubljen, poučen (a se je premalo pripravljal), ne neprijeten sogovornik, trgovec (*mercator*); o njem nasploh ni bilo slišati nič slabega (NŠAM, Škofijska pisarna, F 61, Vizitacije, fasc. 7, Conscriptum in visitatione canonica 1804, s. p.).¹⁶

Jurijev ded in škofov praded Jakob Apat (ok. 1683–1768), ki je bil hkrati šoštanjski tržan in naseljenec na kmetiji v Družmirju, podložni gospodstvu Velenje, je izpričan kot dobrotnik domače župnije. V ustanovnem pismu za mesto drugega kaplana 14. maja 1768 beremo, da je novi kaplanski ustanovi (z oporoko) daroval nič manj kot 1000 goldinarjev, za kar je moral kaplan dvakrat na mesec darovati mašo zanj, v adventu pa vsi trije šoštanjski duhovniki enkrat maševati za pokojne (sorodnike) (I. Orožen 1884, 472).¹⁷

Kot zanimivost – čeprav ni neposredno povezana z odnosi Slomških prednikov s Cerkvijo in duhovniki – moramo nujno omeniti, da je imel škof Slomšek, ki je pred nastopom škofovske službe kratek čas služboval kot celjski opat (1846), med svojimi predniki kar nekaj (generacij) opatov, naj je za to vedel ali ne. Priimek Apat, ki ga je pred poroko nosila njegova babica Ana Slomšek, namreč pomeni opata – kot je dokumentirano že v slovenski protestantski književnosti od leta 1557 dalje (Ahačič et al. 2011, 38; 2021, 97), v času intenzivnega nastajanja slovenskih priimkov. V Aninem rodnem Družmirju srečamo prvega Apata, in sicer Pavla (*Paul Appott*), leta 1575 v urbarju gospostva Šoštanj (StLA, Laa. A. Antiquum, Gruppe II, Stockurbare, K 75, Sch. 68/157, Urbar Schönstein und Katzenstein 1575, fol. 4r), medtem ko v urbarju iz leta 1498 tega in številnih drugih priimkov še ni (StLA, Laa. A. Antiquum, Gruppe II, Stockurbare, K 74, Sch. 67/156, Urbar Schönstein 1498). Tako kot pri priimkih Kaplan, Prošt, Škof ali Papež gre pri Apatu za tip priimka, ki je nastal prek vzdevka iz občnega poimenovanja v cerkveni hierarhični lestvici, in

¹⁶ Za napotilo na vir se iskreno zahvaljujem mag. Lilijani Urlep iz Nadškofijskega arhiva Maribor.

¹⁷ Jakoba Apata so pokopali 1. februarja 1768 in je po šoštanjski mrliški matici dočkal 85 let (NŠAM, Župnija Šoštanj, Matične knjige, M 1758–1770, s. p.).

sicer po taki ali drugačni povezavi z nosilci, na primer šaljivi ali tudi povsem naključni (Keber 2021, 41). Takšna vez bi bilo lahko podložništvo kakšnemu samostanu ali pa povezanost s Cerkvijo in duhovniki nasploh – kakršno srečamo, denimo, pri škofovih v Šaleški dolini živečih starih starših pozneje, v 18. stoletju.

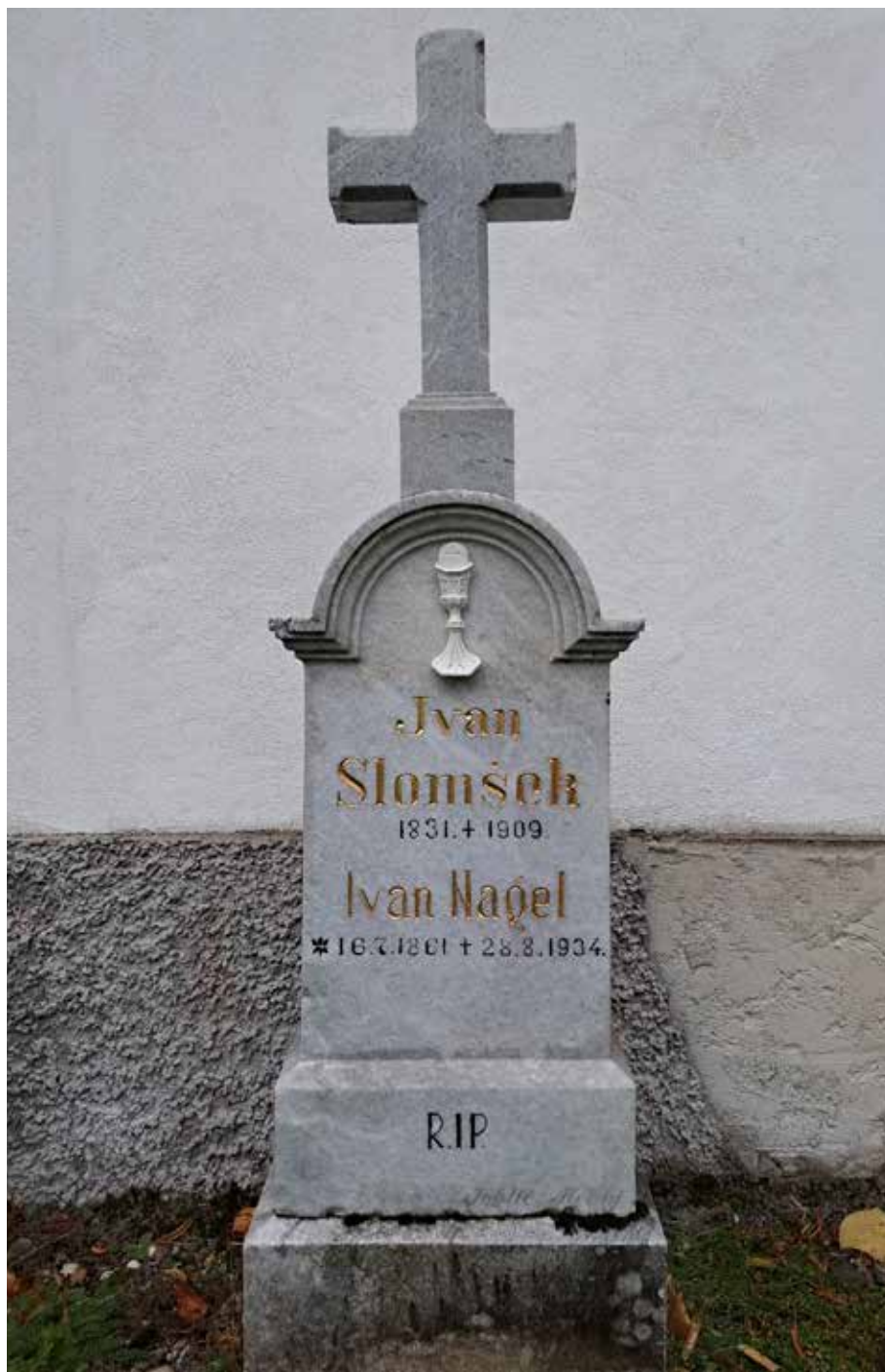
Škofova stara starša Gašper Slomšek in Ana, rojena Apat, sta v Šaleški dolini najprej – pred preselitvijo v Družmirje – več kot dvajset let živela v dvorcu Limbar v župniji Škale, in sicer kot podložnika gospostva Velenje. Tu so se jima rodili tudi vsi otroci. Kot navaja Goričar, sta bila zakonca »zgodna in spoštovana roditelja«, kar naj bi dokazovalo dejstvo, da so bili njunim otrokom pri krstu šestkrat botri škalski duhovniki, enkrat sorodnica domačega župnika in enkrat hči velenjskega gosposčinskega upravitelja (Goričar 1938, 25–26). Škofovemu očetu Marku sta šla denimo 27. marca 1761 za botra duhovni pomočnik Gašper Kovačič in župnikova mlada sorodnica Jožefa Kraškovič (NŠAM, Matične knjige, Škale, R 1721–1761, pag. 339).¹⁸

Tako kot Slomški na Slomu so bili torej tudi škofovi predniki in sorodniki v Šaleški dolini v tesnih vezeh s Cerkvijo. Slomškov najstarejši stric Pongrac (1751–1818) je imel vnuka duhovnika, in sicer Janeza Slomška (1831–1909), škofovega mrzlega nečaka (Goričar 1938, 20, 30–31). Janez se je rodil v Družmirju škofovemu bratrancu Simonu Slomšku (1792–1849) in njegovi ženi Mariji Finžgar 15. junija 1831 (Župnijski arhiv Šoštanj, Matične knjige, R 1811–1837, fol. 174). Duhovnik je postal pri 27 letih, 1. avgusta 1858, in bil posvečen v št. Andražu na Koroškem, kjer mu je mašniško posvečenje podelil njegov krajevni škof in mrzli stric Anton Martin Slomšek. Zadnji duhovnik Slomšek je kaplanoval po različnih slovenskoštajerskih župnijah, med drugim v Olimju, tam, kjer je imel škof Slomšek novo mašo (Kovačič 1934, 41). Šele leta 1874, star 43 let, je postal župnik v Zabukovju pri Sevnici, kjer je leta 1893 tudi stopil v pokoj (NŠAM, Službeni listi duhovnikov, šk. 5, Slomšek, Janez). Jesen življenja je preživel na Koroškem, zadnjih enajst let kot upokojenec in beneficiat v Kortah v župniji Obirsko. Tam je pri 78 zaradi starosti umrl 18. julija 1909 in v tem gorskem kraju našel tudi zadnje počivališče (ADG, PA Ebriach/Obirsko, Sterbbuch Tom IV – Kopie 1870–1939, fol. 103).¹⁹ Živel je po vsem sodeč odmaknjeno – in prejkone je na njem vzbujal pozornost predvsem ali zgolj priimek Slomšek. Celovski *Mir* mu je ob smrti namenil samo te skromne vrstice: »Beneficiat Slomšek †. Umrl je v nedeljo, dne 18. t. m., ob 1/2 9. uri zvečer jubilar in vpokojeni župnik, č. g. Janez Slomšek, beneficiat v Kortah. Rajni gospod je bil stričnik nepozabnega lavantinskega knezoškofa A. M. Slomšeka. Pogreb se je vršil v sredo ob 9. uri dopoldne v Kortah. N. p. v m.!« (*Mir* 28, št. 33, 24. 7. 1909, str. 190)²⁰

¹⁸ O Kovačiču in župniku dr. Janezu Juriju Kraškoviču I. Orožen 1884, 92; 96.

¹⁹ F. Kovačič, ki je Goričarju priskrbel podatke o Janezu Slomšku iz mariborskega škofijskega arhiva, je kot kraj smrti navedel Korito na Koroškem – lahko pa se je spodrsilaj pripetil Goričarju (Goričar 1938, 31).

²⁰ Že po zaključenem recenzentskem postopku me je mag. Lilijana Urlep opozorila, da je iz Slomškovega rodu v Šaleški dolini izšel še en duhovnik. Med recenziranjem mojega članka za revijo *Kronika* je postala pozorna na priimek Kvartič, ki ga je prevzel škofov stric Jurij Slomšek (1748–1805), potem ko se je leta 1775 priženil v Staro vas pri Velenju. Ker je že prej sestavila rodovnik današnjih Kvartičev, jih je zdaj lahko povezala s Slomški in prišla do spoznanja, da je bil Jurijev potomec tudi zgodaj preminuli duhovnik Janko Kvartič (1957–2003), doma iz župnije Velenje – Sv. Barbara.

Slika 6: Nagrobnik duhovnika Janeza Slomška (1831–1909) v Kortah na avstrijskem Koroškem (foto: Ludvik Karničar).

Če povzamemo ugotovitve o vezeh in odnosih Slomškovich prednikov in sorodnikov s Cerkvijo, je šlo za resnično raznolik nabor relacij. Škof Anton Martin je odraščal kot podložnik ljubljanskega knezoškofa in je svojo zemeljsko pot sklenil kot lavantinski knezoškof. Njegov rod na Slomu pri Ponikvi in še prej v sosednji vasi Brezje je stoletja, vse do zemljiške odveze leta 1848, živel na kmečkih posestih, podložnih škofijskemu gospodstvu Gornji Grad. Praded Štefan Novak-Slomšek naj bi zgradil sedanjo podružnično cerkev sv. Ožbolta v Unišah pri Slomu. Dva škofova stara strica, polbrata s Sloma, Blaž in Primož Leopold Slomšek, sta postala duhovnika. Tretji stari stric Matevž – gospodar Sloma – je vzel za ženo nečakinjo Matevža Vrečerja, znanega župnika v Šmarju pri Jelšah. Z domačo duhovščino je bila v tesnih vezeh tudi družina škofovega deda Gašperja Slomška, ki je živela v Šaleški dolini v župnijah Škale in Šoštanj. Pomenljivo je, da sta šla škofovemu očetu Marku v Škalah za krstna botra tamkajšnji duhovni pomočnik in župnikova sorodnica. Škofova babica, rojena v župniji Šoštanj, se je pred poroko pisala Apat, kar pomeni ‚opac‘ – in službo opata je v Celju kratek čas pred nastopom škofovske službe opravljal tudi Slomšek. Iz Slomškovega šaleškega sorodstva sta postala duhovnika Jurij Apat, nečak škofove babice in bratranec njegovega očeta Marka, ter Markov mrzli nečak Janez Slomšek, ki mu je škof Slomšek sam podelil mašniško posvečenje. Slomškov rod je torej dal skupno štiri duhovnike – poleg škofa dva od njega precej starejša in enega generacijo mlajšega. Nihče od teh treh (kakor tudi ne sorodnik Jurij Apat) ni sicer niti približno dosegal pomena blaženega Antona Martina, a s tem nikakor ni rečeno, da niso razvili vrlin kot osebnosti in kot duhovniki.²¹

Kratice

²¹ Naj mi cenjeni bralci teh vrstic ne zamerijo naslednje digresije, ki jo bodo nekateri gotovo imeli za neprilичno. Ko sem snoval prispevek o povezanosti Slomškovega rodu s Cerkvijo in duhovništvom, se mi je večkrat utrnila misel, da sem na poseben način s škofom povezan tudi sam. 24. septembra pred natanko štirimi desetletji sem kot petnajstletni dijak prestopil vrata mariborskega škofijskega ordinariata na Slomškovem trgu – prav na 120. obletnico škofove smrti. Poiskal sem generalnega vikarja, poznejšega pomožnega škofa dr. Jožefa Smeja, h kateremu me je napotil domači župnik po pisno dovoljenje za vpogled v župnijsko kroniko. Med drugim me je zanimalo, kakšne zapise bom v njej našel o svojem prapradedu in pradedu, ki sta v župniji Dol pri Hrastniku (nekoč Sv. Jakob v Dolu) zdržema skoraj sto let opravljala službo organista, prapraded pa sprva tudi učitelja (šolmoštra), dokler je bila šola še cerkvena domena (J. Orožen 1958, 677; 699). Šele pred kakšnim letom sem uzavestil, da se je moj prapraded Blaž Dragar (1828–1898) le dobra dva tedna pred Slomškovo smrtjo osebno srečal s svojim knezoškofom, ki je zadnjo vizitacijo, preden je dokončno obnemogel in zatisnil oči, opravil v dekaniji Laško. Med vizitiranjem dolske župnije 6. septembra 1862 je bil posebej zadovoljen z dobrim uspehom tamkajšnje zasebne šole (NŠAM 3005, XXIV-B – Kanonične vizitacije, Dekanija Laško, pag. 2–3). Še več, Karol Hribovšek (1846–1916) (*Slovenski gospodar*, 18. 5. 1916, 1–2), mariborski stolni prošt in po vsej verjetnosti Slomškov birmanec, je bil sorodnik in sožupljan mojega prapradedu. Tako kot on se je rodil v župniji Sv. Jurij ob Taboru v Savinjski dolini, in sicer kot sin njegovega mrzlega bratranca in bi se v resnici prav tako moral pisati Dragar (Golec 2022a, 21). In končno, moji predniki niso bili povezani samo s škofom Antonom Martinom, čeravno z njim le bežno, ampak je eden, prednik po očetovi strani, že veliko pred njegovim rojstvom prihajal v stik s Slomškovichimi predniki na Slomu. Pred desetletjem sem v Nadškofijskem arhivu Ljubljana povsem po naključju istega dne in v istem arhivskem fondu naletel na Matijo Novaka, Slomškovega najstarejšega znanega prednika na Slomu, in na svojega sedemkrat-pradedu Janeza Matijo Šivica (ok. 1700–1776), upravitelja gospostva Gornji Grad (Golec 2020, 194–196) – ta podatek mi dotlej ni bil znan –, škofijske posesti, katere podložniki so bili Slomški s Sloma. Šivic je med službovanjem v Gornjem Gradu, sedežu obsežnega gospostva in lasti ljubljanske škofije, seveda srečeval škofove prednike. Ni dvoma, da je vsaj enkrat, če ne večkrat sam obiskal Slom, sedež enega od uradov gornjegrajskega gospostva.

- ADG** – Archiv der Diözese Gurk, Klagenfurt.
ARS – Arhiv Republike Slovenije.
Laa. A. – Landschaftliches Archiv.
M – mrliška matična knjiga.
NAZ – Nadbiskupijski arhiv Zagreb.
NŠAL – Nadškofijski arhiv Ljubljana.
NŠAM – Nadškofijski arhiv Maribor.
P – poročna matična knjiga.
PA – Pfarrarchiv.
PAM – Pokrajinski arhiv Maribor.
R – rojstna/krstna matična knjiga.
StLA – Steiermärkisches Landesarchiv, Graz.
ZAC – Zgodovinski arhiv Celje.

Reference

Arhivski viri

Archiv der Diözese Gurk, Klagenfurt, PA Ebriach/
Obirsko: Sterbbuch Tom IV – Kopie 1870–1939.

Arhiv Republike Slovenije, SI AS 1073, Zbirka
rokopisov: II/51r.

–, SI AS 1110, Jožefinski kataster za Štajersko: fasc.
270.

Nadbiskupijski arhiv Zagreb, Protocola Varia – Za-
pisnici različni: knj. Protokoli Br. 9a.

Nadškofijski arhiv Ljubljana, NŠAL 20, Gornji Grad
Avstrija: šk. 85.

–, NŠAL 23, Gornji Grad Maribor: šk. 39, 43, 48, 50, 88.

–, NŠAL 100, Kapiteljski arhiv Ljubljana: fasc. 118.

–, **NŠAL 101, Zbirka listin**: št. 931.

Nadškofijski arhiv Maribor, Dekanijski šematizmi:
šk. 1

–, Matične knjige: Braslovče, Ponikva, Sv. Vid na
Planini, Šentjur pri Celju, Škale, Šmarje pri
Ješah, Vojnik, Sv. Štefan pri Žusmu, Zibika.

–, Službeni listi duhovnikov: šk. 5.

–, NŠAM 3005, Zapuščine škofov, Slomšek, Anton
Martin: VIII, XXIV-B, XXXVI-B-1.

–, Škofijska pisarna: F 61, 62.

Pokrajinski arhiv Maribor, SI PAM/1537, Slekovec
Matej: Kartoteke: duhovniki 18. stoletje.

Steiermärkisches Landesarchiv, Graz, Laa. A.:
Antiquum, Gruppe II, Stockurbare, K 74–75.

Zgodovinski arhiv Celje, SI ZAC/1031, Zbirka
zemljiških knjig: knj. 1230 in 1233.

Časopisna vira

Mir. 24. 7. 1909 (let. 28, št. 33).

Slovenski gospodar. 18. 5. 1916 (let. 50, št. 20).

Druge reference

Ahačič, Kozma, Andreja Legan Ravninar, Majda Merše, Jožica Narat in France Novak. 2011. *Besedje slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja*. Ljubljana: ZRC SAZU.

Ahačič, Kozma, Metod Čepar, Alenka Jelovšek, Andreja Legan Ravninar, Majda Merše, Jožica Narat in France Novak. 2021. *Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja*. Zv. 1. A–D. Ljubljana: ZRC SAZU.

Blaznik, Pavle. 1988. *Slovenska Štajerska in jugoslovanski del Koroške do leta 1500*. Zv. 2. N–Ž. Historična topografija Slovenije 2. Maribor: Obzorja.

Golec, Boris. 2020. *Slovenska posebnost dvorec Podšentjur v Podkumu: Od nenavadnega nastanka do desetih rodov rodbine Čop*. Thesaurus memoriae: Dissertationes 14. Ljubljana: ZRC SAZU.

– – –. 2022a. Hudičev prapravnuk svetniški škof: Prvi prednik škofa Slomška na Slomu. *SLO: časi, kraji, ljudje: Slovenski zgodovinski magazin*, št. 33:20–25.

– – –. 2022b. Hudič kupi Slom in postane Slomšek: Razkriti prvi prednik škofa Slomška na Slomu pri Ponikvi. *Kronika* 70, št. 1:77–90.

Goričar, Maks. 1938. *Slomšekov rodovnik*. Maribor: Tiskarna sv. Cirila.

Keber, Janez. 2021. *Leksikon priimkov*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.

- Kemperl, Metoda.** 2016. *Matej Vrečer: duhovnik, matematik, urar*. Šmarje pri Jelšah: Knjižnica, Muzej baroka.
- Kovačič, Fran.** 1934. *Služabnik božji Anton Martin Slomšek knezoškof lavantinski*. Celje: Družba sv. Mohorja.
- . 1928. *Zgodovina Lavantinske škofije (1228–1928)*. Maribor: Lavantinski kn. šk. ordinariat.
- Mravljak, Josip.** 1928. *Nadžupnija in dekanija Vuzenica*. Maribor: samozaložba.
- Ocvirk, Maja, ur.** 2015. *Župnija Kalobje*. Kalobje: Župnija.
- Orožen, Ignaz.** 1880. *Das Bisthum und die Diözese Lavant*. Zv. 4. *Das Dekanat Fraßlau*. Cilli: Johann Rakusch.
- . 1884. *Das Bisthum und die Diözese Lavant*. Zv. 5. *Das Dekanat Schallthal*. Graz: Selbstverlag.
- . 1889. *Das Bisthum und die Diözese Lavant*. Zv. 7. *Das Dekanat Rohitsch*. Marburg: Selbstverlag.
- Orožen, Janko.** 1958. *Zgodovina Trbovelj, Hrastnika in Dola*. Zv. 1. *Od početka do 1918*. Trbovlje: Občinski ljudski odbor.
- Ožinger, Anton.** 1991. *Vizitacijski zapisniki savinjskega arhidiakonata goriške nadškofije 1751–1773*. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije; Inštitut za zgodovino Cerkve Teološke fakultete; Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Pirchegger, Hans.** 1962. *Die Untersteiermark in der Geschichte ihrer Herrschaften und Gülden, Städte und Märkte*. Buchreihe der Südostdeutschen Historischen Kommission 10. München: R. Oldenbourg.
- Rezar, Cvetka.** 2020. Pomen Slomškovega pridižnega jezika za slovensko knjižno normo. *Bogoslavni vestnik* 80, št. 3:537–549. <https://doi.org/10.34291/bv2020/03/rezar>
- Schematismus der Bisthum Lavantischen Geistlichkeit.** 1796. Klagenfurt: in der Kleinmayerischen Buchdruckerey.
- Volčjak, Jure.** 2010. *Ordinacijska protokola goriške nadškofije 1750–1824*. Zv. 1. 1750–1764. Viri 31. Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije.
- . 2013; 2016. *Ordinacijska protokola ljubljanske (nad)škofije 1711–1824*. Zv. 1. 1711–1756. Zv. 2. 1761–1824. Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije.
- . 2020. *Ordinacijski zapisniki Oglejskega patriarhata za Slovensko ozemlje v 18. stoletju (1701–1749)*. Viri 43. Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije.